

Är sk betygsinflation bara en friskolefråga?

Det hävdas ofta i debatten att friskolor är orsak till betygsinflation. De lockar till sig elever genom att lova högre betyg. Det exemplifieras sällan med namn på skolor utan det påminner om påståenden som typen "rättan i pizzerian". Hur förhåller det sig egentligen? Vi har gjort en sammanställning av rapporter mm nedan som ger en bild av hur det ser ut.

Skolverket har i uppdrag från regeringen att löpande redovisa relationen mellan provresultat och betyg i grundskolans årskurs 6 och årskurs 9. Det ges i regleringsbrevet för Skolverket. Skolinspektionen genomför också granskning av hur kommunala och fristående skolor arbetar med betygsättningen och de har också presenterat rapporter som granskat omrättning av nationella prov. De understryker i rapporten att nationella prov inte är examensprov, utan bör betraktas som summativa. Detta innebär att elevens slutbetyg/kursbetyg inte behöver överensstämma med resultatet på det nationella provet. Läraren ska utgå ifrån elevens prestationer på de nationella proven, men förväntas även utnyttja annan tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven. Detta är en viktig aspekt som ofta missas i debatten om skillnaden mellan resultaten på de nationella proven och slutbetygen.

Betygs sätts av lärare. Det är intressant att det inte talats mer om det perspektivet. I stället så har det hävdats att skolledare och skolhuvudmän driver på lärarna för att sätta höga betyg. Hur lärarna själva ser på sin betygsättning är därför intressant och det framkommer bl a i den undersökning som Lärarnas riksförbund gjorde för ett antal år sedan. Skolledarnas Matz Nilsson har kommenterat det faktum att lärarna är centrala när det gäller betygsättningen och att lärarfacken inte tar aktiv del i arbetet med att säkerställa kvaliteten i den processen.

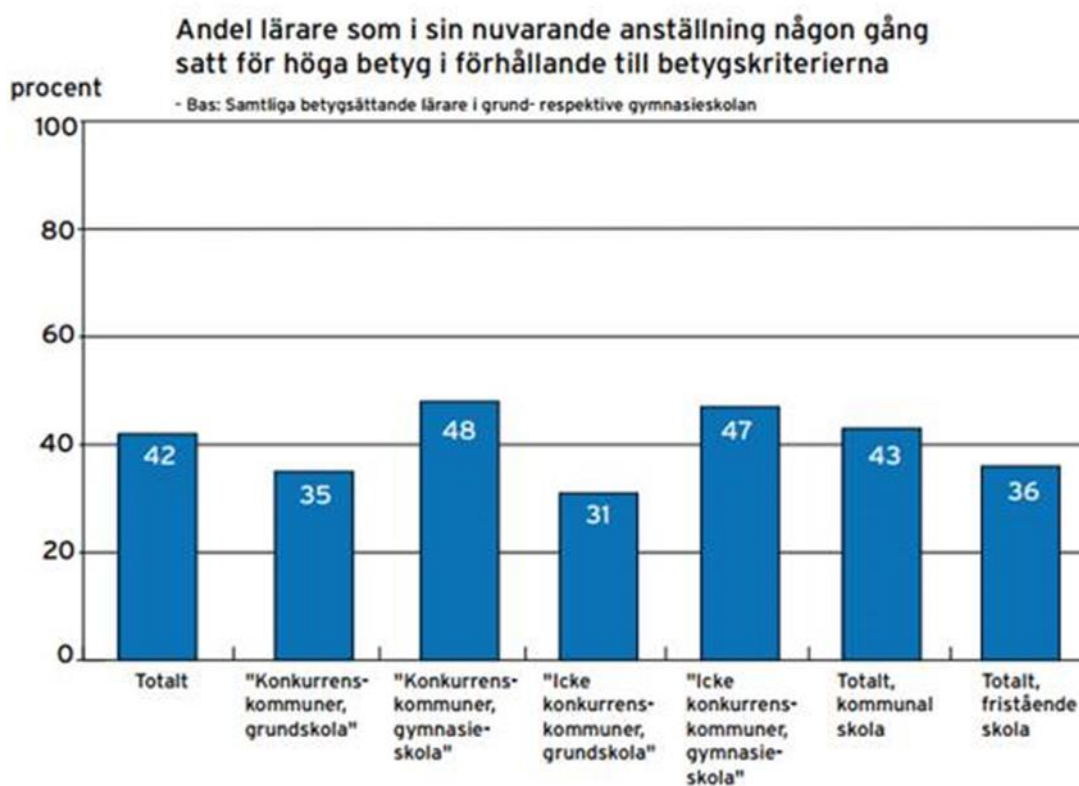
<http://www.skolledarna.se/Skolledaren/Ledaren1/2016/Vi-tar-ansvar-for-kvaliteten/>

En studie från Malmö Universitet tar upp frågan om lärares förtrogenhet med betygsättning. Frågeställningar som hur framträder lärares betygsättning och dokumentation i förhållande till styrdokument, vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet analyseras. Resultatet indikerar att lärares förtrogenhet med betygsättningen varierar och betygen sätts i skiftande grad utifrån styrdokument, vetenskaplig grund eller beprövad erfarenhet. Det får konsekvenser för mångsidigheten och likvärdigheten i betygsättningen. <http://muep.mau.se/handle/2043/21324>

1. Lärarnas riksförbunds undersökning 2011

Undersökningen är gjord bland betygssättande grund- och gymnasieskolelärare. Den är visat att det är vanligare att lärare på kommunala skolor säger att de medvetet satt för högt betyg.

Figur 3

https://www.lr.se/download/18.66662ff133985ab7bc8000789/Betygsattning_under_paverkan.pdf

Om orsakerna:

”Fyra anledningar framstår som vanligare än andra. Den entydigt vanligaste anledningen som lärare uppger är att det har handlat om elever som har legat på gränsen mellan två betyg och att man då har valt att ge det högre betyget. De övriga anledningarna som framkommer är att läraren tar någon form av hänsyn till eleven (vill hjälpa eleven, ge uppmuntran eller beakta vissa omständigheter), att läraren anser att betygskriterierna är otydliga och svårtolkade samt att de upplevt påtryckningar från rektor, skolledning eller föräldrar.”

Rapporten vill ändå visa att det är konkurrensutsättningen som får lärare att sätta generösa betyg.

2. Skolverket om skillnaden mellan provbetyg och slutbetyg åk 9

Skolverkets redovisning av skillnaden mellan provresultat och betyg i grundskolan i årskurs 6 och 9

Skolverkets Pm 2018-01-31 redovisar statistiken av relationen mellan provresultat på nationella prov och ämnesbetyg i grundskolans årskurs 6 och årskurs 9. Resultaten visar att majoriteten av eleverna i årskurs 6 och årskurs 9 får samma ämnesbetyg som provbetyg. Stora avvikelser på en skolenhet och små på en annan kan indikera att skolorna tolkar kunskapskraven och vad som krävs för att en elev ska få ett visst betyg på olika sätt. Rektor och huvudman har ett stort ansvar att följa upp, analysera och diskutera med lärarna om systematiska avvikelser på skolenhetsnivå för att öka samsynen på bedömning och betygsättning. Skolverket skriver i bif länkade pm;

”Det går inte utifrån statistiken att fastställa om vissa skolenheter eller huvudmän sätter för höga eller för låga ämnesbetyg för enskilda elever, oavsett hur mycket de avviker från resultaten på de nationella proven. Det kan vara så att det betyg som är högre eller lägre än provbetyget är mer representativt än provbetyget för den kunskap eleven visat under sin skoltid.”

[Länk till PM.](#)

2016

”Det går inte utifrån statistiken att fastställa om vissa skolenheter eller huvudmän sätter för höga eller för låga ämnesbetyg för enskilda elever, oavsett hur mycket de avviker från resultaten på de nationella proven. Det kan vara så att det betyg som är högre eller lägre än provbetyget är mer representativt än provbetyget för den kunskap eleven visat under sin skoltid. Den stora variationen i skillnader mellan skolenheter kan dock indikera att skolorna tolkar kunskapskraven och vad som krävs för att en elev ska få ett visst betyg på olika sätt.”

/.../

”I och med införandet av en ny betygsskala 2013 har variationen mellan skolors betygssättning i relationen till de nationella proven ökat. Utöver denna förändring finns det inga tydliga indikationer på att variationen mellan skolorna vare sig har ökat eller minskat över tid.”

/.../

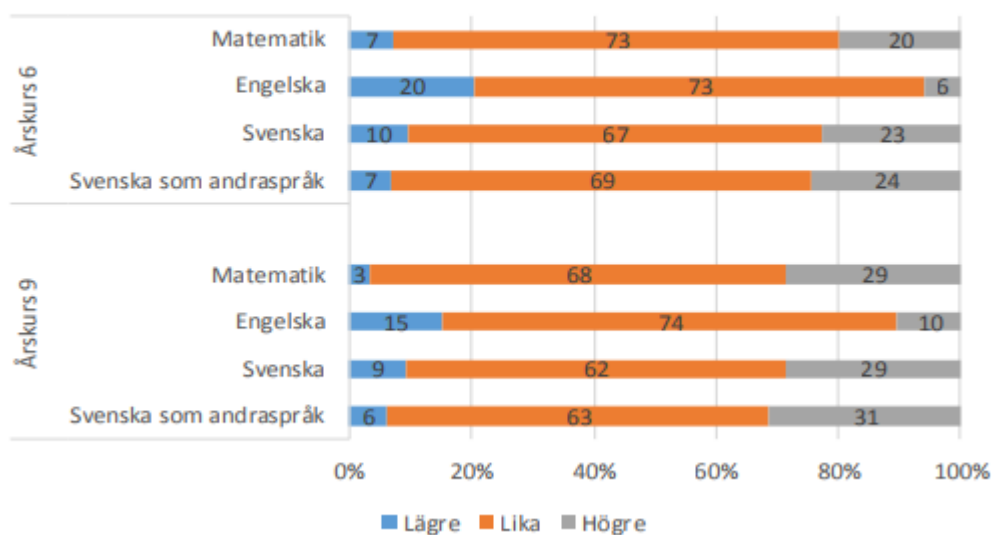
”Det är generellt vanligare att flickor har ett högre ämnesbetyg än provbetyg jämfört med pojkar.”

/.../

Som framgår i diagrammen kan skillnaden mellan prov- och slutbetyg vara olika stor olika år. En bidragande faktor till att skillnaden varierar kan vara att olika delar av kursplanens innehåll prövas olika år i proven. Ämnesbetygen i sin tur sätts alltid utifrån kursplanens hela innehåll.

En intressant iakttagelse om tex Internationella Engelska Skolan i analysen: En större andel fick ett lägre slutbetyg än provbetyg, 15% mot 10% i åk 9 och 20% mot 6% i åk 6. Om provbetyget skulle gälla där skulle slutbetygen alltså gått upp. Skolornas slutliga bedömningar är alltså också inte bara i genomsnitt ”generösare”.

Diagram 7. Andel (%) elever med lägre, lika eller högre ämnesbetyg jämfört med provbetyg 2016.

<https://www.skolverket.se/publikationer?id=3761>

2015

”Det var generellt vanligare att flickor hade ett högre ämnesbetyg än provbetyg, jämfört med pojkar som oftare hade ett lägre ämnesbetyg än provbetyg.”

/.../

”De mönster som visas i figurerna skiljer sig inte mellan kommunala och fristående skolor.”

/.../

”Analyserna har visat att det är stor variation mellan skolenheterna i skillnaderna mellan ämnesbetyg och resultaten på de nationella proven. I vissa skolenheter råder en hög överensstämmelse och i andra skolenheter har eleverna övervägande högre eller lägre ämnesbetyg jämfört med provbetyget. Vad dessa skillnader beror på är dock oklart. Skillnaderna kan inte heller fastslå huruvida det förekommer ett likvärdighetsproblem eller inte. Det kan vara så att eleverna som övervägande får ett högre eller lägre ämnesbetyg också har de kunskaper som motsvarar betyget.”

<https://www.skolverket.se/publikationer?id=3409>

2014

”Det var generellt vanligare att flickor hade samma eller ett högre ämnesbetyg än provbetyg jämfört med pojkar som oftare hade ett lägre ämnesbetyg än provbetyg.”

/.../

”Analyserna visar inte några skillnader mellan kommunala eller fristående skolenheter. En analys gällande årskurs 6 visade däremot större variationer mellan kommunerna. I till exempel engelska varierade nettoavvikelsen från 35 till -73. Men det framkom inget tydligt geografiskt mönster, utan skolenheter och kommuner vars elever hade övervägande högre respektive lägre terminsbetyg jämfört med provbetyget var relativt jämt fördelat över landet. När nettoavvikelsen beräknades på olika typer av kommungrupper framgick att en övervägande andel av eleverna hade ett lägre terminsbetyg än provbetyg oberoende av vilken typ av region inom landet eleven gick i skolan i, det vill säga det var ingen tydlig skillnad mellan till exempel storstäder och glesbygd.”

<https://www.skolverket.se/publikationer?id=3209>

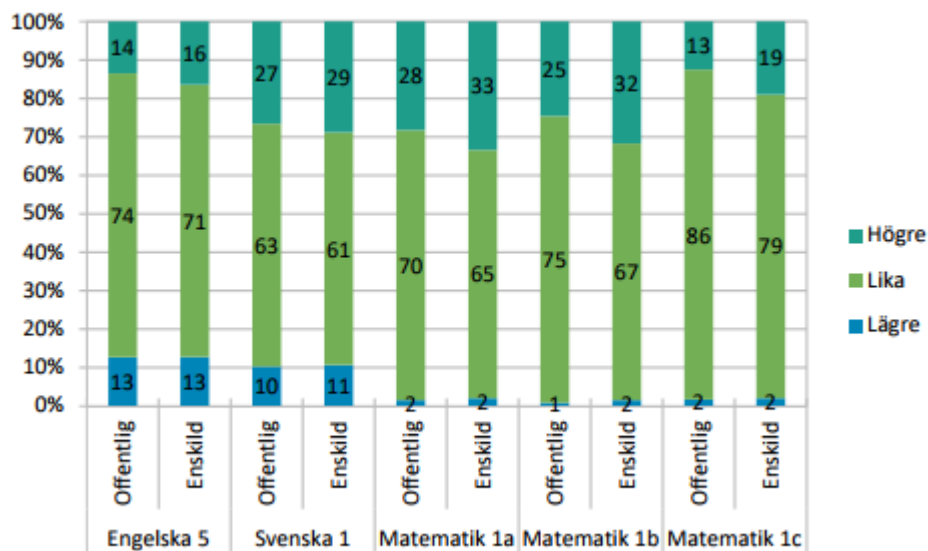
3. Skolverket om skillnaden mellan provbetyg och slutbetyg i gymnasieskolan

2014-2016

<https://www.skolverket.se/publikationer?id=3809>

”Det är över lag vanligare att elever får ett högre kursbetyg än provbetyg än att de får ett lägre kursbetyg än provbetyg. Skillnaden mellan offentlig och enskild huvudman ligger mellan 2 och 7 procentenheter. Den största skillnaden finns i matematik 1b där det är sju procentenheter fler elever hos enskild huvudman än hos offentlig huvudman som får ett högre kursbetyg än provbetyg.”

Diagram 13. Andel (%) elever som har fått ett lägre, lika eller högre kursbetyg än provbetyg per huvudman läsåret 2015/16

Samtliga kurser redovisas i bilagan diagram 56-60.

4. Skolinspektionen om betygssättning

I sin löpande kvalitetsgranskning har Skolinspektionen gjort granskningar av hur skolor som har stora avvikelser mellan resultaten på de nationella proven och betygen i motsvarande ämnen. Skolinspektionens granskning, som omfattar såväl kommunala som fristående grund- och gymnasieskolor, visar att de granskade skolorna behöver förbättra de processer för bedömning som leder fram till elevernas betyg. De konstaterar att utvecklingspotentialen på flertalet av skolorna är stor.

<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2014/betyg-2014/k08-betyg-o-bedomning.pdf>

5. Skolinspektionen om omrättning av nationella prov

Skolinspektionens omrättning av nationella prov 2015

Skillnaden i andelen betydande avvikelser mellan de olika huvudmannatyperna är liten. För skolor med enskilda huvudmän har 80 procent av proven fått en likartad omdömning och för skolor med kommunal huvudman är motsvarande andel 84 procent. Däremot är andelen prov som bedömts generösare något högre bland de enskilda skolorna (17 procent) jämfört med de kommunala (11 procent) skolorna.

Värt att notera i sammanhanget är då att andelen ombedömda prov från skolor med enskild huvudman som ingår i urvalet är högre än riksgenomsnittet. Andelen är högre för gymnasieskolan, där 55 procent av ombedömda skolor och 53 procent av ombedömda prov är skrivna på skolor med enskild huvudman. Vid tiden då urvalet drogs uppgick andelen gymnasieskolor med enskild huvudman till 34 procent av den totala andelen gymnasieskolor i landet.

<https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/omrattning/2016/ombedomning-av-nationella-prov-2015.pdf>

Skolinspektionens omrättning av nationella prov 2016

Små avvikelser mellan kommunala och fristående skolor

Skillnaden i andelen betydande avvikelser mellan de olika huvudmannatyperna är liten. För skolor med enskilda huvudmän har 82 procent av proven fått en likartad bedömning¹¹ och för skolor med kommunal huvudman är motsvarande andel 85 procent. Däremot är andelen prov som bedömts generösare något högre bland de enskilda skolorna (14 procent) jämfört med de kommunala (11 procent) skolorna.

Skolinspektionen konstaterar också: *"De nationella proven ger inte hela bilden av en elevs ämneskunskaper, då endast vissa delar av kursplanen prövas, men är en viktig del i lärarens bedömningsunderlag.¹² Detta innebär att elevens slutbetyg/kursbetyg inte behöver överensstämma med resultatet på det nationella provet. Läraren ska utgå ifrån elevens prestationer på de nationella proven, men förväntas även använda annan tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven."*

Vanligare att elevens ordinarie lärare bedömer provet på fristående skolor

Andel prov som bedömts av elevens ordinarie lärare på skolor med enskild huvudman är något större jämfört med kommunal huvudman, motsvarande 78 respektive 73 procent. I föregående ombedömningsomgång var skillnaderna tydligare mellan kommunal och enskild huvudman vad det gäller vem som bedömt provet. I denna omgång är skillnaden mindre uttalad.

Urvalets sammansättning

Andelen ombedömda prov från skolor med enskild huvudman som ingår i urvalet är högre än andelen enskilda skolor i riket vid tidpunkten för urvalet. Andelen ombedömda skolor med enskild huvudman är 24 procent för grundskolor och 48 procent för gymnasieskolor. Vid tiden då urvalet gjordes uppgick andelen grundskolor respektive gymnasieskolor med enskild huvudman till 17 procent respektive 33 procent av det totala antalet grund- respektive gymnasieskolor i landet.

https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssoek/regeringsrapporter/redovisningar-regeringsuppdrag/2017/ombedomning_nationellaprov_omg8_slutgiltig.pdf